

ግንቦት 15 ቀን 2003 ዓ.ም

ዳኞች፡ - ሐጎስ ወልዱ

አልማው ወሌ

ዓሊ መሐመድ

ነጋ ዱፍሳ

አዳነ ንጉሴ

አመልካች፡- የኢትዮጵያ መንገዶች ባለሥልጣን የቀረበ የለም

ተጠሪ፡- 1. አቶ መስፍን ጀምበሩ - ቀረበ

2. የሆላኦና ከተማ አስተዳደር - የቀረበ የለም

መዝገቡ ተመርምሮ ተከታዩ ፍርድ ተሠጥቷል።

ፍ ር ድ

ጉዳዩ የንብረት ግምት ይከፈለን ጥያቄ ሲሆን ክርክሩ የተጀመረው የአሁኑ 1ኛ ተጠሪ አመልካች ከቡታጅራ ሆሣዕና በሚያሰራው መንገድ ምክንያት በሆሣዕና ከተማ የሚገኙ ንብረቶቻቸው እንዲነሱ የግምት ሥራ ተሰርቶላቸው በዚህ መጀመሪያ ግምት የከተማው አስተዳደር ንብረቶቻቸውን ያስነሳቸው መሆኑን የንብረቶቻቸው ዓይነትና ግምት ምን ያህል እንደሆነ ዘርዘረው አመልካች ካሳ እንዲከፍለን ይወሰንልን በማለት ዳኝነት ጠይቀው በአሁኑ አመልካች ላይ በሀድያ ዞን ከፍተኛ ፍርድ ቤት በመሠረቱት የተናጥል ክስ ሲሆን የአሁኑ አመልካችም በተከላከሉት ቀርቦ ለመንገድ ሥራው የዲዛይን ለውጥ ማድረጉንና በተለወጠው ዲዛይን መሠረትም ንብረቶቹ መነሳት የማያስፈልጋቸው በመሆኑ ኃላፊነት እንደሌለበት የተነሱ ወይም እንዲፈርሱ የተደረጉ ንብረቶች በአዋጅ ቁጥር 455 አንቀጽ 3(1) እና 4(1) ድንጋጌዎች ስር የተመለከተውን ሥርዓት ባልተከተለ መልኩ የተከናወነ በመሆኑ ሊጠየቅ የማይገባ መሆኑን እንዲሁም አዋጁን ባልተከተለ መንገድ የራሱን ሥራ ለመስራት ንብረቶችን አስነሳ የተባለው የሆላዕና ከተማ አስተዳደር በክርክሩ ጣልቃ ገብቶ እንዲከራከር ይታዘዝለት ዘንድ በመግለፅ ተከራክሯል። የስር ፍርድ ቤትም የተጠሪዎችን ክርክር በተለያዩ መዛግብት መርምሮ የሆላዕና ከተማ አስተዳደር ወደ ክርክሩ ይግባልኝ የሚለውን የአመልካችን አቤቱታ ውድቅ አድርጎ አመልካች ካሳ የመክፈል ኃላፊነት ያለበት መሆኑን በመግለፅ ተጠሪዎች በጠየቁት ዳኝነት መሠረት ወስኖላቸዋል። በዚህ ውሳኔ አመልካች ባለመስማማት ይግባኝን ለፌዴራሉ ከፍተኛ ፍርድ ቤት አቅርቦ ይኸው ፍርድ ቤትም ግራ ቀኙን ካከራከረ በኋላ መዛግብትን በአንድ ላይ በማጣመር መርምሮ የስር ፍርድ ቤትን ውሣኔ ሙሉ በሙሉ አፅንቶታል። ከዚህም በኋላ አመልካች የሰበር አቤቱታውን ለዚህ ችሎት አቅርቦ ይህ ችሎት ግራ ቀኙን አከራክሮ የአሁኑ 2ኛ ተጠሪ (የሆላኦና ከተማ አስተዳደር) ለክርክሩ የግድ ተካፋይ ሊሆን የሚገባው ወገን ሁኖ አያለ መታለፉ ያላግባብ ነው በሚል ምክንያት በጉዳዩ ላይ የተሰጠውን ውሳኔ ሙሉ በሙሉ በመሻር ይኸው ተጠሪ

ወደ ክርክሩ እንዲገባ ተደርጎ ጉዳዩ እንደገና ታይቶ እንዲወሰን ለስር ፍርድ ቤት መልሶለት የሥር ፍርድ ቤትም የሆላዕና ከተማ አስተዳደር ወደ ክርክሩ እንዲገባ በማድረግ የግራ ቀኙን ክርክርና ማስረጃ ከሰማ በኋላ አመልካችን ለጉዳዩ ኃላፊ በማድረግ የሆላዕና ከተማ አስተዳደርን ግን ከኃላፊነቱ ነፃ አድርጎ ወስኗል። ከዚህ በኋላም አመልካች ይግባኙን ለፌዴራሉ ከፍተኛ ፍርድ ቤት ቢያቀርብም ተቀባይነት አላገኘም። የአሁኑ የሠበር አቤቱታ በድጋሚ የቀረበውም ይህንኑ የስር ፍርድ ቤቶችን ውሳኔ በመቃወም ለማስቀየር ነው።

የአመልካች ነገረ ፈጅ ሕዳር 13 ቀን 2003 ዓ.ም በፃፉት 5(አምስት) ገፅ የሠበር አቤቱታ በስር ፍርድ ቤቶች ውሳኔ መሠረታዊ የሆነ የሕግ ስህተት ተፈፅሟል የሚሉበትን ምክንያት ዘርዘረው አቅርቦዋል። ይዘቱም ባጭሩ ጉዳዩ የዳኝነት ሳይከፈልበት መታየቱ ያላግባብ መሆኑን የዙኑ ከፍተኛ ፍርድ ቤቱ ጉዳዩን ያየው ከስልጣኑ ውጪ መሆኑንና በዚህ ሰበር ሰሚ ችሎት ከተላከለት ውጪ ሶስተኛ ወገንን ጨምሮ ውሳኔ መስጠቱ የስነ ሥርዓት ግድፈት ያለበት መሆኑን በመጀመሪያ መንገዱ ሊሰራበት በታሰበው ስፋት መሠረት የተሠራው ግምት እጅግ የተጋነነ በመሆኑ ተቀባይነት እንደሌለው ለከተማ አስተዳደሩ አመልካች ከገለጸለት በኋላ አስተዳደሩም ይህንን አውቆ የዲዛይን ክለሳ እና በዚህም መሠረት የግምት ሥራ ከተጠናቀቀ በኋላ በቀድሞው ዲዛይን መሠረት ተነስቷል የሚባል ንብረት ቦታው ለሕዝብ ጥቅም ባልዋለበትና በህጉ አግባብ ላልተነሳ ንብረት ካህ ለመክፈል ህጋዊ ግዴታ የሌለበት መሆኑን በመዘርዘር የስር ፍርድ ቤቶች ውሳኔ ሙሉ በሙሉ እንዲሻር ዳኝነት መጠየቁን የሚያሳይ ነው። አቤቱታው ተመርምሮም በሠበር ችሎቱ ሊታይ ይገባል በመባሉ ተጠሪዎች ቀርበው የጽሁፍ መልሳቸውን ሰጥተዋል።

የጉዳዩ አመጣጥ አጠር ባለመልኩ ከላይ የተገለፀው ሲሆን ይህ ችሎትም የግራ ቀኙን ክርክር ለሠበር አቤቱታው መነሻ ከሆነው ውሳኔና አግባብነት ካላቸው ድንጋጌዎች ጋር በማገናዘብ ጉዳዩ ለሰበር ችሎቱ ሲቀርብ ከተያዘው አንጻር በሚከተለው መልኩ መርምሮታል። እንደመረመረውም ጉዳዩ ለሰበር ችሎቱ ሲቀርብ የተያዘው ጭብጥ አመልካች ለተጠሪዎች ካሳ ይክፈል የተባለበትን አግባብ ለመመርመር ሲባል ነው። በዚህም መሰረት ጉዳዩን እንደሚከተለው አይቶታል።

ክርክሩ ሲጀመር በተራ ቁጥር አንድ የተጠቀሱት ተጠሪዎች በተናጠል ክሳቸውን አቅርበው ጉዳያቸው የታየ ሲሆን በይግባኝ ደረጃ የተጣመሩ መሆኑን ከክርክሩ ሂደት ተገንዝበናል። የዙኑ ከፍተኛ ፍርድ ቤት ጉዳዩን ያየውም የፌዴራል መጀመሪያ ደረጃ ፍርድ ቤትን ስልጣን በመወከል መሆኑንና የዙኑ ከፍተኛ ፍርድ ቤት በሚሰጠው ውሳኔ ቅሬታ ያለበት ወገን ሁሉ ይግባኙን ለክልሉ ጠቅላይ ፍርድ ቤት ማቅረብ ይገባ የነበረ መሆኑን ከአዋጅ ቁጥር 322/95 እና ይህ ሰበር ሰሚ ችሎት በዚህ ረገድ በመ/ቁጥር 54577 እና በሌሎች በርካታ መዛግብት ከሰጠው አስገዳጅ የሕግ ትርጉም የምንገነዘበው ጉዳይ ነው። ይሁን እንጂ በዚህ ጉዳይ ይህ ሰበር ሰሚ ችሎት ጉዳዩ ለዙኑ ከፍተኛ ፍርድ ቤት ተመልሶ እንዲታይ ውሳኔ ሲሰጥ ይግባኙ በፌዴራሉ ከፍተኛ ፍርድ ቤት መታየቱ ላይ ያስቀመጠው ትችት ባለመኖሩና ክርክሩ ከወሰደው ጊዜ እንዲሁም ከሥነ ስርዓት አላማ ስንገሳ በይግባኝ አቀራረብ ሥርዓቱ ላይ የተፈጸመውን ስህተት አልፏል።

ከክርክሩ ሂደት መገንዘብ የተቻለው አመልካች በመጀመሪያ መንገዱ ሊሰራበት በታሰበው ስፋት መሰረት የተሰራው የንብረቶች ግምት ባልተለመደ ሁኔታ እጅግ የተጋነነ በመሆኑ እንደማይቀበለው ለከተማ አስተዳደሩ ገልጾና አሳውቆ የዲዛይን ክለሳና የግምት ሥራ ተጠናቅቆ ከአለቀ በኋላ ንብረቶቹ እንዲነሱ ወይም እንዲፈረሱ ለተደረገው ሁኔታ አመልካች ኃላፊነት

እንደሌለበትና ይህንን ድርጊት የከተማው አስተዳደር ለራሱ ሥራ ሲል ስለአከናወነው ኃላፊነት ሊወሰድ ስለሚገባ ወደ ክርክሩ ጣልቃ እንዲገባ ሊታዘዝ ይገባል በማለት የሥነ ሥርዓት ጥያቄ አንስቶ ይህ ችሎትም በሰ/መ/ቁጥር 43424 የከተማው አስተዳደር ወደ ክርክሩ እንዲገባ ተደርጎ ለጉዳዩ ኃላፊነት ያለበት ወገን እንዲለይ ውሳኔ መስጠቱን ነው። በዚህም መሰረት የስር ፍርድ ቤት የግራ ቀኙን ማስረጃዎችን ሰምቶ አመልካች የዲዛይን ክለሳ ከማድረጉ በፊት የ1ኛ ተጠሪዎች ንብረቶች ተገምተው በአስቸኳይ እንዲፈርሱ መደረጉን፣ ይህንኑ ስራ ሲመሩ የነበሩት የአመልካች መስሪያ ቤት ሰራተኞችም የ1ኛ ተጠሪዎች ንብረቶች እንዲፈርሱ ያደረጉ መሆኑን እንዲሁም የሆላዕና ከተማ አስተዳደር የመንገዱ ዲዛይን ክለሳ ስለመኖሩ ያወቀው የ1ኛ ተጠሪዎች ንብረቶች እንዲፈርሱ ከተደረገ በኋላ ስለመሆኑና ከ1ኛ ተጠሪዎች በተመሳሳይ ሁኔታ ንብረታቸው የፈረሰባቸው ሰዎች ካሳ በአመልካች መክፈሉ በአመልካች መከላከያ ምስክርነት ጭምር መረጋገጡን ምክንያት በማድረግ አመልካችን ለጉዳዩ ኃላፊ አድርጓል።

በመሰረቱ ማንኛውም ኢትዮጵያ ዜጋ የግል ንብረት ባለቤት መሆን/መሆኗ የተከበረለት/ላት መሆኑን የኢ.ፌ.ዲ.ሪፕብሊክ ሕገ መንግስት በአንቀጽ 40(1) ስር በግልፅ ደንግጎ የምናገኘው ጉዳይ ነው። የሕገ መንግስቱ አንቀጽ 40(7) ድንጋጌም ማንም ኢትዮጵያዊ በጉልበቱ ወይም በገንዘቡ በመሬቱ ላይ ለሚገነባው ቋሚ ንብረት ወይም ለሚያደርገው ቋሚ መሻሻል ሙሉ መብት እንዳለው ይህ መብት የመሸጥ፣ የመለወጥ፣ የማውረስ፣ የመሬቱ ተጠቃሚነቱ ሲቋረጥ ንብረቱን የማንሳት፣ ባለቤትነቱን የማዛወር ወይም የካሳ ክፍያ የመጠየቅ መብትን እንደሚያካትት የተደነገገ ሲሆን የዚህ አንቀጽ ንኡስ አንቀጽ ስምንት ደግሞ የግል ንብረት ባለቤትነት መብት እንደተጠበቀ ሁኖ መንግስት ለሕዝብ ጥቅም አስፈላጊ ሆኖ ሲያገኘው ተመጣጣኝ ካሳ በቅድሚያ በመክፈል የግል ንብረትን ለመውሰድ ይችላል በሚል ተቀምጧል። ይህንኑ ተከትሎ የወጣው አዋጅ ቁጥር 455/97 ደግሞ ለህዝብ ጥቅም ትርጉም አስቀምጧል። በዚህም መሰረት የህዝብ ጥቅም ማለት በቀጥታ ወይም በተዘዋዋሪ መንገድ ሕዝቦች በመሬት ላይ ያላቸውን ተጠቃሚነት ለማረጋገጥ እና የከተማ ልማትን በቀጣይነት ለማጎልበት አግባብ ያለው አካል በመሪ ፕላን ወይም በልማት እቅድ የሕዝብ ጥቅም ብሎ የሚወሰነው ነው በሚል በአንቀጽ 2(5) ስር ይዞ እናገኛለን። በተያዘው ጉዳይ 1ኛ ተጠሪዎች ይዞታቸው አመልካች ለሚያሰራው መንገድ የተወሰደባቸው መሆኑና ንብረቱ የፈረሰውም የመንገዱ ዲዛይን ክለሳ ከመደረጉ በፊት በአመልካች ባለሙያ ግፊት መሆኑ በፍሬ ነገር ደረጃ ተረጋግጧል። አመልካች ይህ ተቀባይነት በሌለው ሁኔታ የተረጋገጠ ስለሆነ ሕጋዊ አይደለም በማለት የሚያቀርበው ክርክር በግልፅ የማስረጃ ጉዳይ መሆኑን የምንገነዘበው ሲሆን ፍሬ ነገርን የማጣራትና ማስረጃን የመመዘን ስልጣን ያለው የበታች ፍርድ ቤት የአመልካችን ክርክር በማስረጃ የተደገፈ አለመሆኑን አረጋግጧል። ይህ ሰበር ሰሚ ችሎት ደግሞ በኢ.ፌ.ዲ.ሪፕብሊክ ሕገ መንግስት አንቀጽ 80(3/ሀ) እና 25/1988 አንቀጽ 10 የተሰጠው ስልጣን መሰረታዊ የሆነ የሕግ ስህተት ሲፈፀም ማረም በመሆኑ አመልካች ያቀረበው ክርክርና ማስረጃ አሳማኝ ነው? ወይስ አይደለም? የሚለውን ጉዳይ የሚመለከተው ሁኖ አላገኘውም። እንዲህ ከሆነ የ1ኛ ተጠሪዎች ይዞታ ቦታ ለሕዝብ ጥቅም ሲባል ሲወሰድና በቦታው ላይ የነበሩት ንብረቶች በአመልካች ባለሙያ ጭምር ግፊት ተደርጎ እንዲነሱና እንዲፈርሱ ከተደረገ በኋላ የዲዛይን ክለሳ ሲደረግ ንብረቶቹ የማይነሱ መሆኑ ተረጋግጧል በሚል ምክንያት ብቻ በመመስረት አመልካች የካሳ ገንዘቡን ለመክፈል ኃላፊነት የለበትም ሲባል የሚችልበት ሕጋዊ ምክንያት የሌለ ስለመሆኑ አዋጅ ቁጥር 455/97 አንቀጽ 3(1 እና 2) እንዲሁም ከአንቀጽ 4(1) ድንጋጌዎች ከላይ ከተጠቀሱት የሕገ መንግስቱ ድንጋጌዎች ጋር ተደምረው ሲታዩ የአመልካች

ክርክር ተቀባይነት የሚያገኝ ሁኖ አልተገኘም። በመሆኑም የስር ፍርድ ቤት በጉዳዩ ላይ የሰጠው ውሳኔ መሰረታዊ የሆነ የሕግ ስህተት ያለበት ነው ለማለት ስላልተቻለ ተከታዩን ወስነናል።

ው ሣ ኔ

1. የሀድያ ዞን ክፍተኛ ፍርድ ቤት በመ/ቁ 03332 ግንቦት 05 ቀን 2002 ዓ.ም የሰጠው ውሳኔ በፍ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁጥር 348(1) መሠረት ጸንቷል።
2. በዚህ ችሎት ለተደረገው ክርክር የወጣን ወጪና ኪሳራ ግራ ቀኙ የየራሳቸውን ይቻሉ ብለናል።
መዝገቡ ተዘግቷል፤ ወደ መዝገብ ቤት ይመለስ።

የማይነጠብ የአምስት ዳኞች ፊርማ አለበት።

ራ/ታ